

Jakub Kosowski

KIERUNKI SKUTECZNEJ ELEKTRONIZACJI PROCESU KARNEGO

Wstęp

Pandemia COVID-19 wykazała, że polski proces karny nie jest przygotowany na sytuacje nagłe czy też kryzysowe. W pierwszej kolejności zaznaczyć należy, że postępowanie w sprawach karnych, tj. zarówno w sprawach o przestępstwa, jak i o wykroczenia charakteryzuje się najmniejszym stopniem elektronizacji ze wszystkich procedur sądowych. Nie mogło być więc zaskoczeniem, że w obliczu pandemii COVID-19 postępowania zostały na pewien okres sparaliżowane. W zakresie elektronizacji najlepiej (choć nie w stopniu dostatecznym) przygotowane było postępowanie cywilne, w którym to od lat wdrażane są rozwiązania związane z odformalizowaniem postępowania. Mam tutaj na myśli pojedyncze czynności procesowe (tj. doręczenia, e-protokół, podpis), ale także odrębne tryby – elektroniczne postępowanie upominawcze. Podkreślić więc należy, że z odpowiednim wyprzedzeniem, nie znając wyzwań, które przyniesie pandemia COVID-19, ustawodawca dostrzegł potrzebę zmian w postępowaniu cywilnym, idących w kierunku jego odformalizowania [Gołaczyński i Szostek 2016, IX-XI]. Zupełnie inaczej wyglądała sytuacja w zakresie elektronizacji postępowania karnego, co będzie przedmiotem niniejszego opracowania.

1. Informatyzacja a elektronizacja postępowania

W literaturze obejmującej procedury sądowe (karną, cywilną, administracyjną) autorzy posługują się zasadniczo dwoma pojęciami, które odnoszą się do idei odformalizowania postępowania. Mam tutaj na myśli pojęcia

DR JAKUB KOSOWSKI, Katedra Postępowania Karnego, Wydział Prawa i Administracji,
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; adres do korespondencji:
ul. Żywnego 6/48, 20-854 Lublin, Polska; e-mail: jakub.kosowski@mail.umcs.pl;
<https://orcid.org/0000-0001-6888-5771>

„informatyzacja” oraz „elektronizacja”. J. Gołaczyński i D. Szostek posługują się pojęciem informatyzacja, wskazując na wprowadzenie rejestrów elektronicznych (Krajowy Rejestr Sądowy, księgi wieczyste), ale zwracają uwagę na wprowadzenie elektronicznego postępowania upominawczego [tamże]. Nie definiują jednak pojęcia informatyzacja. A. Arkuszewska wskazała, że informatyzacja wiąże się z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, co nawiązuje już do przetwarzania informacji [Arkuszewska 2019, 21]. A. Kościółek nie posługuje się natomiast żadnym ze wskazanych pojęć, ograniczając się do stwierdzeń odnoszących się do zastosowania nowoczesnych technologii czy też elektronicznych czynności procesowych [Kościółek 2012, 18-19].

Słownik języka polskiego definiuje informatyzację jako wykorzystywanie nowoczesnych metod przetwarzania informacji w postępowaniu¹. Elektronizacja to natomiast wprowadzanie urządzeń elektronicznych do postępowania². Oba przytoczone pojęcia mają więc zastosowanie do omawianej kwestii. Wydaje się jednak, że pojęcie elektronizacja ma charakter pierwotny, zaś informatyzacja – wtórny. Punktem wyjścia jest bowiem wprowadzenie urządzeń elektronicznych do postępowania. Jako przykład można wymienić: sprzęt komputerowy, sprzęt audio-wideo do wideokonferencji, programy do transkrypcji, podpis elektroniczny. Wprowadzenie urządzeń elektronicznych otwiera drogę do informatyzacji, czyli wykorzystywania nowoczesnych metod przetwarzania informacji. Pamiętać jednak należy, że nie zawsze mamy do czynienia wykorzystaniem nowoczesnych metod przetwarzania informacji, a jedynie prostym wykorzystaniem sprzętu, np. przy wideokonferencji, podpisu elektronicznego, e-dowodów, itp. Dlatego też na potrzeby niniejszego opracowania zasadne jest posługiwanie się pojęciem elektronizacja.

2. Elektronizacja postępowania w sprawach karnych przed pandemią COVID-19

Przed rozpoczęciem pandemii COVID-19, tj. przed marcem 2020 r., dostrzec należy nieliczne regulacje w zakresie elektronizacji postępowania.

¹ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/informatyzacja.html> [dostęp: 07.03.2022].

² <https://sjp.pwn.pl/szukaj/elektronizacja.html> [dostęp: 07.03.2022].

Wymienić tutaj należy w szczególności: e-protokół w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, przesłuchanie świadka w trybie wideokonferencji oraz dostęp do akt.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że rozwiązania dotyczące e-protokołu wdrożono wyłącznie w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, nie implementując ich do *Kodeksu postępowania karnego*³. Z pewnością chodziło o sprawdzenie funkcjonalności tych rozwiązań w sprawach prostszych co do istoty. Regulacje dotyczące e-protokołu weszły w życie 9 listopada 2014 r., na mocy nowelizacji art. 37 k.p.w. oraz w wyniku wprowadzenia art. 37a oraz art. 37b k.p.w., które odnosiły się do kwestii szczegółowych w zakresie tworzenia oraz udostępnienia e-protokołu. W pierwszej kolejności podkreślić należy fakultatywność rozwiązań. Art. 37 § 7 k.p.w. umożliwia rezygnację z e-protokołu, jeżeli ze względów technicznych utrwalenie przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk nie jest możliwe. Rozwiązanie to podyktowane jest potrzebą sprawnego i szybkiego procedowania przy problemach technicznych, głównie w zakresie awarii sprzętu, choć w początkowych miesiącach obowiązywania przedmiotowych regulacji wskazać także należy na brak wyposażenia części sal rozpraw w stosowny sprzęt. Praktyka pokazała jednak, że brak wskazania i sposobu weryfikacji tych przesłanek wprowadził istotną dowolność w tym zakresie. Wykonując zawód radcy prawnego spotkałem się bowiem w praktyce z sytuacją, gdzie w tej samej sali rozpraw, tego samego dnia, lecz o różnych godzinach, stosowano e-protokół, a u innego sędziego pojawiły się przesłanki z art. 37 § 7 k.p.w. Powyższe fakultatywne regulacje wprowadzają więc bardzo szeroką możliwość rezygnacji ze stosowania nowych przepisów. W literaturze zwrócono także uwagę na brak zasadności sporządzania protokołu pisemnego w przypadku utrwalania przebiegu rozprawy w postaci e-protokołu. Słusznie zauważyli bowiem D. Stachurski i A. Sakowicz, że protokół pisemny pozbawiony treści zeznań świadków i wyjaśnień obwinionych jest dla stron i organu procesowego nieprzydatny [Stachurski 2017, 64; Sakowicz 2020]. Pamiętać bowiem należy, że zamknięty katalog elementów składowych protokołu pisemnego zawiera art. 37 § 5 k.p.w. i nie ma tam dwóch wymienionych

³ Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy – *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Dz. U. poz. 579 [dalej: k.p.w.].

powyżej środków dowodowych. W praktyce spotkałem się jednak z sytuacjami, że niektórzy sędziowie polecali protokolantom umieszczenie w protokole pisemnym zeznań świadków i wyjaśnień obwinionego. Dodatkowo wskazać należy na przekład e-protokołu, który może zarządzić prezes sądu, o ile jest to niezbędne dla zapewnienia prawidłowego orzekania w sprawie. Oczywiście przytoczona przesłanka ma charakter nieostry, jednak wyraźnie podkreślono ekstraordynaryjność tego typu działań, nie zaś ich powszechność. Przyjęta forma organizacyjna wykonania transkrypcji (zespoły poza danym sądem) generowała dodatkowo opóźnienia w jego otrzymaniu. Brak automatycznej transkrypcji stanowi bez wątpienia istotny problem w zakresie stosowania e-protokołu. Mamy tutaj do czynienia z oczekiwaniami na wykonanie przekładu, a jeśli nie został wykonany, z koniecznością zapoznania się z nagraniem dźwięku i obrazu, co jest zdecydowanie bardziej czasochłonne niż zapoznanie się z transkrypcją. W literaturze słusznie podniesiono, że aspekt ten dotyczy nie tylko sądu I instancji, ale także sądu odwoławczego [Stachurski 2017, 66; Gensikowski 2016]. Problem ten obecnie można bez trudu rozwiązać dysponując odpowiednimi urządzeniami i oprogramowaniem (np. transkrypcja wykonywana w programie MS Teams, którym dysponują uczelnie wyższe).

Drugą z regulacji w zakresie elektronicznej postępowania, wprowadzoną przed marcem 2020 r., była wideokonferencja. Zdalne przesłuchanie było możliwe do realizacji w procesie karnym od 1 lipca 2003 r. Wprowadzono wówczas art. 177 § 1a k.p.k.⁴, który stanowił, że przesłuchanie świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość, zaś w postępowaniu przed sądem w czynności bierze udział sędzia wyznaczony bądź sąd wezwany. Wideokonferencja w trybie art. 177 § 1a k.p.k. jest także stosowana w postępowaniu w sprawach o wykroczenia na podstawie art. 41 § 1 k.p.w. Przed marcem 2020 r. omawiany przepis przechodził nowelizacje, które wpłynęły na poszerzenie i uelastycznienie grupy podmiotów, które muszą być obecne w miejscu przebywania świadka. W czynności przesłuchania w miejscu przebywania świadka bierze udział referendarz sądowy, asystent sędziego

⁴ Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – *Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych*, Dz. U. Nr 17, poz. 155 [dalej: k.p.k.].

lub urzędnik zatrudniony w sądzie, w którego okręgu świadek przebywa. Uszczegółowiono także kwestie techniczne, wskazując na obowiązek przesłuchania świadka z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

Dodać przy tym należy, że w procesie karnym poza przesłuchaniem świadka w trybie art. 177 § 1a k.p.k. nie była możliwa realizacja zdalna innych czynności procesowych, w tym przesłuchania podejrzanego/oskarżonego w tym trybie, czy też realizacja zdalnej rozprawy. Pamiętać jednak należy, że możliwość zdalnego udziału strony bierniej postępowania przewidziano w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, ale jedynie w postępowaniu przyspieszonym. Art. 91 § 2a k.p.w. stanowi, że organ procesowy może odstąpić od przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu, jeżeli zostanie zapewnione uczestniczenie przez sprawcę we wszystkich czynnościach sądowych, w których ma on prawo uczestniczyć, w szczególności możliwość złożenia przez niego wyjaśnień, przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

Bez reakcji ustawodawcy pozostały postulaty zgłaszane w doktrynie, a odnoszące się do zdalnego przesłuchania innych uczestników postępowania karnego w wybranych sytuacjach procesowych, co wpłynęłoby na koszty i sprawność postępowania. Propozycje dotyczące przesłuchania w tym trybie oskarżonego pozbawionego wolności przebywającego w areszcie śledczym lub zakładzie karnym zgłaszałem już w 2016 r. [Kosowski 2016, 115].

Ustawą z 2016 r.⁵ została wprowadzona nowelizacja dotycząca przeglądania akt. Wskazano, że prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej (art. 156 § 5 *in fine* k.p.k.). Jest to rozwiązanie fakultatywne i powiązane z *Regulaminem wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury*⁶, który w § 144 wskazuje, że udostępnienie akt może nastąpić, w miarę możliwości, przez System Digitalizacji Akt (SDA), przy wykorzystaniu dostępnych w systemie funkcjonalności. W literaturze

⁵ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 437.

⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – *Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury*, Dz. U. z 2017 r. poz. 1206 z późn. zm.

wskazano, że wdrożenie takiej formy udostępnienia akt wymaga wyraźnego określenia w zarządzeniu w przedmiocie udostępnienia akt [Ciężkowska-Gabrys 2021]. Wpływ na wykorzystywanie tego rozwiązania mają jednak aspekty organizacyjne w jednostkach prokuratury związane z posiadaniem pełnych zdigitalizowanych akt. Ze względów organizacyjnych trudno wyobrazić sobie bowiem, że akta (np. kilkanaście tomów) będą zdigitalizowane dopiero po złożeniu wniosku o udostępnienie akt. Generowałoby to bowiem znaczące obciążenie czasowe pracowników administracyjnych prokuratury. Postulować w tym zakresie należy pełne odwzorowanie cyfrowe akt od początku prowadzenia postępowania, co umożliwi sukcesywne ich skanowanie w toku prowadzonego postępowania. Przykładem takich działań, które sprawdziły się w praktyce, są wdrożenia systemów elektronicznego zarządzania dokumentami w jednostkach administracji publicznej (np. system obsługi spraw i dokumentów Mdok).

3. Elektroniczna postępowania w sprawach karnych w trakcie pandemii COVID-19

Pandemia COVID-19 skłoniła ustawodawcę do wprowadzenia zmian mających na celu zwiększenie zakresu elektronicznej postępowania. Było to konieczne z uwagi na potrzebę zachowania ciągłości funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i uniknięcie przewlekłości postępowania. Na wstępie wskazać należy, że nie przygotowano zmian o charakterze kompleksowym. Odnosiły się one jedynie do wybranych instytucji procesowych, a więc należy je ocenić jako fragmentaryczne i bez wątpienia nierozwiązujące kluczowych problemów, które wygenerowała pandemia COVID-19.

Zmiany wprowadzone od kwietnia 2020 r. można podzielić na dwie grupy. Pierwsza to zmiany w obowiązujących już regulacjach, druga wprowadzenie nowych, nieznanych wcześniej postępowaniu karnemu instytucji.

Do pierwszej grupy sytuacji zaliczyć można zmianę w zakresie wideokonferencji (art. 177 § 1a k.p.k.). W tym zakresie poszerzono katalog osób, które mogą być obecne przy przesłuchaniu zdalnym, dodając funkcjonariusza Służby Więziennej (jeżeli świadek przebywa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym) oraz urzędnika konsularnego (jeżeli świadek będący obywatelem polskim przebywa za granicą). Bez wątpienia wpłynęło

to na poszerzenie możliwości korzystania ze zdalnego przesłuchania świadka, uwzględniając ograniczenia w poruszaniu się (także transgraniczne) towarzyszące pandemii COVID-19. To jednak dopiero impuls zewnętrzny w postaci pandemii COVID-19 umożliwił wprowadzenie omawianej zmiany, mimo że w literaturze pojawiały się analogiczne propozycje już w 2016 r. [Kosowski 2016, 115]. Pamiętać jednak należy, że stawiennictwo świadka osobiste w sądzie generuje istotne koszty dla Skarbu Państwa z uwagi obowiązek zwrotu kosztów podróży oraz zwrotu zarobku lub utraconego dochodu z powodu stawiennictwa na wezwanie (art. 618a, art. 618b k.p.k. w zw. z art. 121 § 1 k.p.w.). Elektronizacja w tym zakresie bez wątpienia może wpłynąć na optymalizację wymienionych kosztów [Tenże 2021, 63-78].

W drugiej grupie rozwiązań wskazać należy na wdrożenie do k.p.k. możliwości udziału zdalnego w rozprawie i posiedzeniu aresztowym. Przepisy te weszły w życie w dniu 24 czerwca 2020 r.⁷ Ustawodawca w dosyć specyficzny sposób uregulował kwestie udziału w rozprawie zdalnej, w zależności od posiadanego statusu w procesie. Art. 374 § 3 k.p.k. stanowi, że przewodniczący składu orzekającego, na wniosek prokuratora, wyraża zgodę na jego udział w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających udział w rozprawie na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie względy techniczne. Podmiotem, który ma inicjatywę w tym zakresie jest więc wyłącznie prokurator, a tym samym przewodniczący składu orzekającego nie może zastosować takiego rozwiązania z urzędu. Można oczywiście dopuścić inicjatywę ze strony sądu polegającą na skierowaniu do prokuratora pytania w zakresie skorzystania z omawianego rozwiązania, jednak nie należy tego rozpatrywać w sensie formalnym. Dopiero udzieloną przez prokuratora odpowiedź twierdzącą należy uznać za wniosek w rozumieniu art. 374 § 3 k.p.k. Drugim ważnym zagadnieniem jest możliwość nieuwzględnienia wniosku przez przewodniczącego składu orzekającego. Brzmienie przytoczonego przepisu wskazuje, że nie jest to rozwiązanie

⁷ Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19, Dz. U. poz. 1086.

fakultatywne (do decyzji przewodniczącego), zaś w przypadku złożenia wniosku przez prokuratora sąd „wyraża zgodę”. Jest to więc zobligowanie sądu do prowadzenia rozprawy ze zdalnym udziałem prokuratora. W sposób odrębny ujęto natomiast zasady udziału innych stron procesu. Mam tutaj na myśli oskarżycieli innych niż publiczny (prywatny, posiłkowy) oraz oskarżonego. Ustawa pozwala na udział tych stron w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających udział w rozprawie na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, jednak w ściśle określonych sytuacjach. Dotyczy to bowiem wyłącznie stron, które są pozbawione wolności. Wskazać należy, że k.p.k. nie przewiduje stosowanych rozwiązań w odniesieniu do stron przebywających w warunkach wolnościowych, co jest szczególnie ważne dla oskarżyciela prywatnego i posiłkowego. Dodać też trzeba, że w świetle art. 374 § 4 k.p.k. jest to rozwiązanie fakultatywne, gdyż przewodniczący składu orzekającego „może zwolnić z obowiązku stawiennictwa na rozprawie”. Będzie to więc uzależnione nie tylko od względów technicznych, ale także od dyskrecjonalnej władzy przewodniczącego składu orzekającego.

Tak istotne zróżnicowanie praw stron procesowych w tożsamej sytuacji faktycznej bez wątpienia wpływa na zasadę równości stron podczas rozprawy. M. Wąsek-Wiaderek wskazała, że obecność stron na rozprawie stanowi warunek realizacji zasady równości stron [Wąsek-Wiaderek 2003, 329]. W tym aspekcie pamiętać należy o fakultatywnym udziale oskarżonego w rozprawie głównej (art. 374 § 1 k.p.k.), jednak kluczowe w tym zakresie mogą okazać się względy logistyki w zakresie odległości od miejsca zamieszkania bądź wykonywany zawód. Może to wpływać na świadomą rezygnację oskarżonego z udziału w rozprawie, szczególnie w sprawach charakteryzujących się mniejszym stopniem społecznej szkodliwości.

Dodać także należy, że istotnie sformalizowano zasady udziału zdalnego. W rozprawie bierze bowiem udział w miejscu przebywania strony referendarz sądowy lub asystent sędziego, zatrudniony w sądzie, w którego okręgu strona przebywa. Wymóg ten dotyczy oczywiście stron innych niż oskarżyciel publiczny. Rozwiązanie to uznać należy za dysfunkcjonalne. Aspekt ten porównać należy ze zdalnymi rozprawami i posiedzeniami w procesie cywilnym, gdzie nie wprowadzono takich wymogów, zaś praktyka pokazuje, że postępowania prowadzone są sprawnie. Specyfika postępowania karnego jest oczywiście inna, jednak pamiętać należy, że regulacje

dotyczące zdalnego udziału stron innych niż oskarżyciel publiczny dotyczą wyłącznie osób pozbawionych wolności (zob. art. 374 § 4 k.p.k.). Dostrzec w tym zakresie należy niekonsekwencję ustawodawcy, który w przypadku zdalnego przesłuchania świadka w trybie art. 177 § 1a k.p.k., przewiduje udział funkcjonariusza Służby Więziennej, jeżeli świadek przebywa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym. *De lege ferenda* postulować więc należy ujednoczenie tych rozwiązań. Analiza tego aspektu nie pozwala także na postawienie wniosku, że naruszałoby to prawa osoby pozbawionej wolności. Szczególnie że art. 374 § 5 k.p.k. przewiduje udział obrońcy oskarżonego w miejscu przebywania oskarżonego. Jest to zasada, od której wprowadzono wyjątek zakładający możliwość stawiennictwa obrońcy w sądzie. Wybór rozwiązania zależy jednak wyłącznie od obrońcy i nie jest związany z podejmowaniem decyzji przez organ procesowy. W ramach zabezpieczenia praw oskarżonego, który przebywa w innym miejscu niż jego obrońca, wprowadzono także możliwość zarządzenia przerwy na czas oznaczony, w celu kontynuacji rozprawy w tym samym dniu, aby umożliwić telefoniczny kontakt obrońcy z oskarżonym.

Zagadnienie ochrony praw strony biernej procesu jest kluczowe w zakresie oceny rozwiązań odnoszących się do prowadzenia zdalnej rozprawy czy posiedzenia. Obszerne rozważania prowadził w tym zakresie C. Kulesza, odnosząc się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Zauważył, że linia orzecznicza Trybunału akceptuje rozprawę w formie wideokonferencji, ale jako wyjątek od rozprawy tradycyjnej [Kulesza 2021, 210]. Zdalne procedowanie spraw napotyka oczywiście na liczne wątpliwości, jednak wydaje się, że okres pandemii COVID-19 będzie musiał wpłynąć na linię orzeczniczą Trybunału. Chociażby w zakresie czynności, które nie powinny być przeprowadzane w tej formie z uwagi na ich specyfikę. Trudno w tym miejscu wskazać rodzajowo te czynności, lecz z pewnością należałoby je odnieść do konkretnych sytuacji. W literaturze wskazano, że w grupie czynności, które nie powinny być przeprowadzane w formie wideokonferencji, znajduje się konfrontacja świadków lub oskarżonych ze względu na konieczność obserwacji reakcji tychże osób i ocenę ich wiarygodności [Gori i Pahladsingh 2021, 576-77]. Z takim poglądem można jednak polemizować. Kwestię zasadności prowadzenia wideokonferencji powinien ocenić każdorazowo organ procesowy, gdyż mogą wystąpić sytuacje, w których konfrontowany świadek będzie miał większy komfort

zeznawania poza sądem, niż pozostając w jednej sali z innymi uczestnikami postępowania.

4. Bariery związane z wdrażaniem kolejnych etapów elektronizacji postępowania

Pomimo niewielkiej skali wdrożonych rozwiązań związanych z elektronizacją postępowania, doświadczenia ostatnich kilku lat pozwalają na określenie podstawowych barier, które uniemożliwiają pełne wykorzystanie tychże przepisów w praktyce. Bariery te można podzielić na trzy grupy – natury prawnej, szkoleniowej i psychologicznej. W katalogu tym nie sformułowałem barier o charakterze technologicznym, gdyż obecnie zarówno sprzęt, jak i oprogramowanie są dostępne, więc jest to wyłącznie decyzja o przeznaczeniu środków na finansowanie tych działań. Biorąc pod uwagę skalę korzyści, kwestie te nie zostały ujęte jako bariera ekonomiczna.

W ramach barier natury prawnej wskazać oczywiście należy wybiórczość obecnych regulacji i brak ich systemowego powiązania. Wymaga to bowiem przeprowadzenia istotnej nowelizacji procedury karnej i wykroczeniowej. W ramach tej nowelizacji należy zwrócić uwagę na fakultatywność obecnych rozwiązań, jak chociażby wskazane powyżej zasady stosowania e-protokołu w postępowaniu w sprawach o wykroczenia czy też stosowanie rozpraw i posiedzeń w formie wideokonferencji. Odpowiednie przygotowanie reformy oraz wyeliminowanie pozostałych rodzajów barier, powinny prowadzić do obligatoryjnego stosowania rozwiązań w kierunku elektronizacji postępowania, z nielicznymi i jasno sprecyzowanymi wyjątkami. Okres przejściowy powinien służyć ograniczaniu tych wyjątków i pozostawieniu jedynie tych, które mają charakter obiektywny, jak awaria sprzętu czy też wykluczenie cyfrowe.

Dotychczasowa praktyka pokazuje, że brak stosowania na szerszą skalę e-protokołu wynikał także z problemów natury szkoleniowej. Bariery tę należy odnieść więc także do kolejnych proponowanych kroków elektronizacji postępowania. Potrzeby w tym zakresie należy rozpoznać indywidualnie, z uwzględnieniem grup docelowych (sędziowie, pracownicy administracji sądu). Pozwoliłoby to w pełni pokazać możliwości narzędzia typu Re-Court (lub równorzędnego) oraz całego oprogramowania (przy założeniu wprowadzenia narzędzia do transkrypcji w czasie rzeczywistym). Nabycie

właściwych umiejętności pracy z programem z pewnością powodowałyby uniknięcie przewlekłości postępowania, na co zwrócono uwagę w literaturze [Stachurski 2017, 73]. Wykonanie dodatkowych (nielicznych) czynności w programie ReCourt byłoby zawiązką kompensowane w trakcie postępowania dowodowego na rozprawie poprzez rezygnację z dyktowania przez sędziów treści protokołu. Zabezpieczenie potrzeb szkoleniowych wpłynie także na dużo większą łatwość wdrażania kolejnych etapów elektronizacji postępowania karnego, chociażby w zakresie udostępniania akt czy też zdalnego procedowania (wideokonferencje).

Trzecia grupa barier to problemy natury psychologicznej, tj. obawy sędziów i pracowników sądów przed stosowaniem przedmiotowych rozwiązań. Może to wynikać z dwóch zasadniczych przyczyn. Po pierwsze to obawa przed nowościami technicznymi z uwagi na wieloletnie przyzwyczajenie do dotychczasowych rozwiązań. Po drugie, wynika z negatywnego nastawienia wynikającego z dysfunkcjonalności obecnych rozwiązań i potrzeb natury szkoleniowej. Wyeliminowanie drugiego z zagrożeń jest realne, o czym była mowa powyżej. Pierwsze z nich wymaga dłuższego okresu adaptacji do nowych warunków, co dotyczy w szczególności pracowników z najdłuższym stażem pracy. Doświadczenia ze wdrażaniem systemów elektronicznego zarządzania dokumentów w urzędach administracji publicznej pokazują jednak, że można to zrobić z sukcesem, dlatego też dostrzegalna jest pozytywna prognoza także dla organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

5. Przyszłość elektronizacji postępowania

Podsumowując rozważania wskazać należy, że dotychczasowe rozwiązania odnoszące się do elektronizacji charakteryzowały się szczątkowością, brakiem podejścia systemowego i reagowaniem dopiero po zaistnieniu sytuacji kryzysowej. Wspominając o sytuacjach kryzysowych, mam na myśli przede wszystkim pandemię COVID-19, ale aspekty te należy także analizować przez pryzmat nowych zagrożeń, w tym konfliktami zbrojnymi, na co wskazuje przykład agresji Rosji na Ukrainę.

Zasadne jest więc zaproponowanie działań systemowych i uporządkowanych, które w dłuższej perspektywie zapewniłyby dojście do stanu optymalnego, a tym samym umożliwiłyby sprawne prowadzenie postępowań

karnych. W mojej ocenie już teraz należy przygotować rozwiązania prawne pozwalające w najbliższej przyszłości na wykonanie trzech kroków w kierunku pełnej elektronizacji postępowania. Krok pierwszy – elektronizacja czynności karnoprosesowych; krok drugi – elektronizacja rozpraw, posiedzeń i czynności dowodowych; krok trzeci – elektroniczne postępowanie nakazowe.

W pierwszej kolejności wskazać należy na pilną potrzebę wdrożenia elektronizacji w zakresie realizowania podstawowych czynności karnoprosesowych, w szczególności takich jak doręczenia, gromadzenie akt postępowania czy też e-protokoły.

W zakresie doręczeń dostrzec należy całościową zmianę, którą wdrożył ustawodawca, tj. ustawę z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych⁸. Kompleksowe uregulowanie tej kwestii we wszystkich procedurach sądowych należy ocenić bardzo pozytywnie, ponadto rozwiązanie to nawiązuje do wariantu, który miałem okazję zaprezentować w 2017 r. [Kosowski 2017, 78-79]. Wątpliwości wzbudza natomiast tak długie *vacatio legis* i zróżnicowanie wejścia w życie tych przepisów w zależności od rodzaju procedury. W przypadku k.p.k. (art. 82) przepisy wejdą w życie w dniu 1 października 2029 r. [Radoniewicz 2022, 245-48]. Tak odległy termin wprowadzenia zmian należy więc ocenić negatywnie. W świetle bardzo szybko postępującej cyfryzacji usług publicznych, ale także rozwoju narzędzi komunikacji zdalnej taki okres bez wątplenia nie jest zasadny. Szczególnie że obowiązek posiadania adresów do doręczeń elektronicznych będzie dotyczył podmiotów publicznych oraz wymienionych wprost podmiotów. Czym innym może być wdrażanie doręczeń elektronicznych w grupie osób fizycznych, szczególnie przy uwzględnieniu wykluczenia cyfrowego, związanego z wiekiem lub dostępem do sieci Internet. W tym zakresie należy zachować daleko idącą ostrożność i wnikliwie przeanalizować dalsze kroki wdrożeniowe, chociażby w zakresie wykorzystania powszechnych dziś telefonów komórkowych, bez zaangażowania zaawansowanych aplikacji. Zagadnienie to wykracza jednak poza zakres niniejszego opracowania.

Elektronizacja w zakresie gromadzenia akt postępowania powinna zakładać obligatoryjną digitalizację akt postępowania od momentu uzyskania

⁸ Dz. U. poz. 2320.

informacji o popełnieniu przestępstwa, niezależnie od tego, jakie jest jej źródło (zawiadomienie, praca operacyjna itp.). Wymaga to oczywiście przygotowania w zakresie niezbędnego sprzętu, takiego jak skanery, podpisy kwalifikowane, serwery itp. Ważnym aspektem jest także zabezpieczenie serwerów, co jednak realizowane jest z dobrym skutkiem w innych aspektach funkcjonowania administracji publicznej, ale także w sektorze prywatnym. W zakresie obowiązkowego prowadzenia akt w postaci elektronicznej niezbędne jest moim zdaniem wskazanie konkretnej daty, od której nastąpi przejście na nowy system. Data ta powinna być wyznaczona na poziomie ustawy i odnosić się do wszystkich organów postępowania karnego. Wybiórcza regulacja, odnosząca się tylko do jednostek prokuratury, nie przyniesie pożądanych efektów, gdyż elektroniczne akta postępowania przygotowawczego również w tej formie będą musiały funkcjonować na etapie postępowania sądowego. W przeciwnym razie powstałaby konieczność ich drukowania i włączania do tradycyjnych (papierowych) akt sprawy sądowej. Natomiast w przypadku wprowadzenia akt elektronicznych na etapie postępowania sądowego przy pozostawieniu tradycyjnych akt w postępowaniu przygotowawczym oznaczałaby konieczność skanowania całych akt postępowania przygotowawczego po wniesieniu aktu oskarżenia. Generowałoby to znaczny czas i obciążenie pracowników administracji jednostek wymiaru sprawiedliwości, co wywołałoby z pewnością ich negatywne nastawienie do propozycji zmian. Szczególnie ostatnie z zagrożeń należy uznać za istotne. Negatywne nastawienie do propozycji zmian przez pracowników organów wymiaru sprawiedliwości może bowiem uniemożliwić osiągnięcie pozytywnych efektów reformy, co pokazał wspomniany powyżej przykład wdrożenia e-protokołu w sprawach o wykroczenia.

Wdrożenie e-protokołu wymagałoby wykonania gruntownej analizy błędów popełnionych podczas wprowadzania e-protokołu do k.p.w. Obecne regulacje w tym zakresie zostały omówione powyżej. W ramach kolejnych wyzwań bez wątpienia należy wdrożyć e-protokół do k.p.k. i zmodyfikować obecne regulacje postępowania wykroczeniowego. W mojej ocenie kluczowym narzędziem, które uczyni e-protokół w pełni akceptowalnym przez uczestników postępowania (strony, organy) jest wykonywanie automatycznej transkrypcji. Obecne rozwiązania zakładające fakultatywną transkrypcję nie sprawdziły się w praktyce i wydaje się, że zmiana mentalności/przyzwyczajania do protokołu pisemnego nie jest możliwa w perspektywie

następnych kilkunastu lat. Jako praktyk podzielam argument dotyczący szybszej i łatwiejszej analizy protokołów pisemnych. Obecna technologia, także pokonująca kolejne wyzwania w świetle pandemii COVID-19, pokazuje, że obecnie jest to bariera do pokonania. Jako przykład podać można proste narzędzia do transkrypcji w telefonach komórkowych (np. w zakresie wysyłania wiadomości tekstowych), czy też dobre jakościowo narzędzie do transkrypcji w programie MS Teams, dostępnym w ramach zdalnego nauczania w uczelniach wyższych. Technologiczna gotowość do transkrypcji automatycznej protokołu nie współgra obecnie z regulacjami ustawowymi. W świetle możliwości technologicznych, ale i ponad dwuletnich doświadczeń społeczeństwa z wideokonferencjami (nauka zdalna, zdalne realizowanie obowiązków zawodowych, zdalny kontakt z urzędami administracji publicznej), postulować należy obligatoryjne sporządzanie e-protokołu we wszystkich sprawach o przestępstwa i o wykroczenia. Rezygnacja z e-protokołu powinna być możliwa wyłącznie z powodów technicznych, lecz stwierdzonych w sposób obiektywny, nie zaś polegająca na subiektywnej decyzji przewodniczącego składu orzekającego.

Drugi krok w kierunku elektronizacji postępowania karnego to umożliwienie prowadzenia w sposób zdalny rozpraw, posiedzeń oraz czynności dowodowych. W tym celu należałoby poszerzyć obowiązujące dotychczas regulacje, które zostały omówione powyżej. W pierwszej kolejności należałoby rozbudować regulacje dotyczące możliwości wnioskowania o przeprowadzenie rozprawy czy też posiedzenia w formie wideokonferencji. Poszerzenie kręgu podmiotów wnioskujących polegałoby na uprawnieniu do skorzystania z tego uprawnienia przez wszystkie strony, a nie tylko przez strony pozbawione wolności. Nie można także zapominać o zrównaniu praw oskarżyciela publicznego i strony biernej postępowania w zakresie charakteru składanego wniosku i związania nim przewodniczącego składu orzekającego. Finalnie decyzja powinna należeć do przewodniczącego składu orzekającego. Na obecnym etapie rozwoju polskiego procesu karnego, ale i świadomości społeczeństwa, wydaje się, że powinna to być decyzja fakultatywna i uzależniona od okoliczności sprawy. Odformalizowanie wideokonferencji powinno także wiązać się z rezygnacją z wymogu obecności w miejscu przebywania określonego uczestnika postępowania dodatkowych podmiotów (referendarza, funkcjonariuszy itp.). Zwiększy to jej dostępność. Należy jednak pozostawić taką możliwość do uznania

sądu. Dla przykładu, jeżeli w postępowaniu przed sądem przeprowadzane są jedynie czynności dowodowe realizowane już w postępowaniu przygotowawczym i nie mamy rozbieżności w materiale dowodowym – wówczas nie ma zagrożenia związanego z wpływaniem na świadków. Jeżeli po ocenie akt zostanie dostrzeżone takie ryzyko albo w trakcie trwania wideokonferencji przewodniczący składu orzekającego zauważy, że świadek przykładowo czyta z kartki lub powtarza po innej osobie dane słowa, wówczas powinien odstąpić od przeprowadzenia tej czynności w takiej formie i zarządzić przesłuchanie w budynku sądu lub też w obecności dodatkowej osoby wyznaczonej przez sąd.

Trzeci krok będzie możliwy do wdrożenia dopiero po wprowadzeniu regulacji wskazanych w dwóch powyższych etapach. Postulować także należy zachowanie okresu na sprawdzenie działania powyższych regulacji w praktyce. Dopiero wówczas możliwe będzie skuteczne wdrożenie elektronicznego postępowania szczególnego. Propozycja ta może wydawać się dosyć rewolucyjna na gruncie procesu karnego, jednak należy pamiętać o funkcjonującym od lat elektronicznym postępowaniu upominawczym (EPU) na gruncie *Kodeksu postępowania cywilnego*⁹. Najbardziej zbliżony charakter ma postępowanie nakazowe, więc należałoby postulować elektroniczną trybu właśnie tego trybu szczególnego. Prowadzenie akt w formie elektronicznej wpłynąć by mogło na stworzenie odrębnych wydziałów zajmujących się rozpoznawaniem spraw w postępowaniu nakazowym, w celu odciążenia sądów rejonowych. Analiza statystyczna tego rodzaju postępowania powinna dać odpowiedź na pytanie o liczbę wydziałów zajmujących się rozpoznawaniem spraw w postępowaniu nakazowym na obszarze właściwości danego sądu apelacyjnego. Za wprowadzeniem elektronicznej trybu przemawiają w szczególności: 1) rodzaj czynów, które mogą być rozpoznawane w tym trybie; 2) rozpoznawania spraw w sposób niejawni; 3) charakter wyroku nakazowego. Zakres przedmiotowy trybu nakazowego, określony w art. 500 § 1 k.p.k. wskazuje na sprawy, w których prowadzone było dochodzenie. Ponadto, sąd wydaje wyrok nakazowy bez udziału stron. Obecne regulacje nie stoją więc na przeszkodzie we wprowadzeniu elektronicznej trybu omawianego trybu. Nie nastąpi bowiem ograniczenie

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego*, Dz. U. z 2021 r., poz. 1805.

praw stron procesowych. Nie można także zapominać o charakterze wyroku nakazowego i możliwości jego zaskarżenia. Z. Wrona słusznie zauważył, że sprzeciw od wyroku nakazowego jest to czynność procesowa wyrażająca brak zgody na rozstrzygnięcie zawarte w wyroku nakazowym [Wrona 1997, 104]. W literaturze akcentuje się ten właśnie aspekt omawianego środka zaskarżenia [Kruk 2015, 459-61]. W przypadku wniesienia sprzeciwu wyrok nakazowy traci moc, zaś sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych. Aspekt ten wzmacnia tylko argumentację w kierunku elektronizacji postępowania nakazowego. Sprawy rozpatrywane w trybie nakazowym dotyczą przestępstw najbardziej uciążliwych dla szerokiego kręgu społeczeństwa. W dobie szybkiego i sprawnego przepływu informacji zasadne jest ujednoczenie orzecznictwa w kierunku orzekania zbliżonych kar w analogicznych stanach faktycznych. Istotne rozbieżności w tym zakresie negatywnie wpływają na społeczną ocenę wymiaru sprawiedliwości. Zmniejszenie liczby wydziałów zajmujących się rozpoznawaniem spraw w postępowaniu nakazowym jest także krokiem w kierunku ujednoczenia orzecznictwa w zbliżonych stanach faktycznych.

Zakończenie

Dokonana analiza pokazuje możliwe kierunki rozwoju procesu karnego. Współczesne wyzwania pokazały, że nie można uniknąć elektronizacji postępowań. W przeciwnym razie wpłynie to na przewlekłość postępowania i zdecydowanie negatywną ocenę społeczną funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Stosowana obecnie technologia w pełni umożliwia wdrożenie sformułowanych trzech kroków/etapów elektronizacji postępowania karnego i postępowania w sprawach o wykroczenia. Umiejętne wdrożenie nowych regulacji, połączone z szeroką kampanią informacyjną oraz zabezpieczeniem potrzeb szkoleniowych pracowników organów wymiaru sprawiedliwości pozwoli na osiągnięcie zamierzonych rezultatów w skali najbliższych lat. Obecny stopień znajomości podstawowych technologii przez społeczeństwo jest bardzo wysoki, w okresie pandemii COVID-19 powstało wiele rozwiązań umożliwiających nawiązywanie kontaktów zdalnych czy też wykonywanie innych czynności życia codziennego (odbiór paczek, płatność na stacji benzynowej z wykorzystaniem aplikacji zainstalowanej na smartfonie itp.). Zdecydowanie odrzucić należy

formułowanie wieloletnich *vacatio legis* jak w przypadku e-doręczeń. Administracja publiczna, osoby prawne, przedsiębiorcy są już gotowi na stosowanie omawianych rozwiązań z uwagi na wprowadzanie w ostatnich latach wielu działań w kierunku elektronizacji, związanych z codziennym funkcjonowaniem tych podmiotów. Pozostaje oczywiście kwestia wykluczenia cyfrowego części społeczeństwa. W ostatnich latach także ze względu na pandemię COVID-19 w sposób istotny zmieniły się statystyki w zakresie dostępu do Internetu. Dane GUS pokazują, że w 2021 r. 92,4% gospodarstw domowych miało dostęp do Internetu, zaś odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z usług administracji publicznej przez Internet w ciągu ostatnich 12 miesięcy wyniósł 47,5%¹⁰. Nie unikniemy oczywiście sytuacji, gdzie niezbędna będzie pomoc w tym zakresie. Należy jednak pamiętać o funkcjonujących obecnie systemach pomocy, w tym dla osób pokrzywdzonych przestępstwem (w ramach Funduszu Sprawiedliwości), czy też nieodpłatnej pomocy prawnej¹¹ realizowanych na poziomie powiatów jako zadanie z zakresu administracji rządowej zlecone ustawowo. Wydaje się więc, że argument ten traci na znaczeniu w dyskusji o dalszych etapach elektronizacji postępowania karnego. Pozostaje więc oczekiwać na rychłe działania ustawodawcy mające na celu realizację zgłaszanych postulatów.

PIŚMIENNICTWO

- Arkuszevska, Aneta. 2019. *Informatyzacja postępowania arbitrażowego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Ciężkowska-Gabryś, Małgorzata. 2021. „Komentarz do § 144.” W *Regulamin wewnętrzny urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury*. Komentarz, red. Paweł Drembkowski. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. Legalis el.
- Gensikowski, Piotr. 2016. „Komentarz do art. 37 k.p.w.” W *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*. Komentarz. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. Legalis el.

¹⁰ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/polsce-w-2021-roku,2,11.html> [dostęp: 07.03.2022].

¹¹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej, Dz. U. z 2021 r., poz. 945.

- Gołaczyński, Jacek, i Dariusz Szostek. 2016. *Informatyzacja postępowania cywilnego. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Gori, Pierpaolo, i Aniel Pahladsingh. 2021. „Fundamental rights under Covid-19: an European perspective on videoconferencing in court.” *ERA Forum* nr 21:561-77. <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00643-5>
- Kosowski, Jakub. 2016. „Odformalizowanie i elektronizacja jako kierunek rozwoju postępowania karne.” W *e-Wymiar sprawiedliwości w aspekcie europejskim*, red. Bogusław Śliwczyński, i Lucyna Łuczak-Noworolnik, 111-21. Poznań: Instytut Logistyki i Magazynowania.
- Kosowski, Jakub. 2017. „Doręczenia w procesie karnym a kwestia odformalizowania postępowania sądowego.” W *W kierunku odformalizowania postępowania sądowego*, red. Damian Gil, 67-82. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Kosowski, Jakub. 2021. „Zwrot kosztów podróży przysługujących świadkowi w trybie art. 618a k.p.k. w kontekście stanu epidemii SARS-COV-2.” *Roczniki Nauk Prawnych* 31, nr 1:63-78. <https://doi.org/10.18290/rnp21311-4>
- Kościółek, Anna. 2012. *Elektroniczne czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kruk, Ewa. 2015. „Sprzeciw od wyroku nakazowego.” W *System prawa karnego procesowego. Tryby szczególne*, t. XIV, red. Feliks Prusak, 390-474. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kulesza, Cezary. 2021. „Rozprawa zdalna oraz zdalne posiedzenie aresztowe w świetle konwencyjnego standardu praw oskarżonego.” *Białostockie Studia Prawnicze* 26, nr 3:205-21. <https://doi.org/10.15290/bsp.2021.26.03.11>
- Radoniewicz, Filip. 2022. „Komentarz do art. 82.” W *Ustawa o doręczeniach elektronicznych. Komentarz*, red. Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz, i Justyna Kurek, 245-48. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Sakowicz, Andrzej. 2020. „Komentarz do art. 37 k.p.w.” W *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, red. Andrzej Sakowicz. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. Legalis el.
- Stachurski, Dariusz. 2017. „Protokół elektroniczny w postępowaniu w sprawach o wykroczenia a sprawność postępowania.” *Przegląd Sądowy* nr 1:61-74.
- Wąsek-Wiaderek, Małgorzata. 2003. *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
- Wrona, Zbigniew. 1997. *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.

Kierunki skutecznej elektronizacji procesu karnego

Abstrakt

Artykuł dotyczy tematyki elektronizacji postępowania karnego. Autor stawia za cel przedstawienie dotychczasowych rozwiązań i ich funkcjonowania w praktyce z uwzględnieniem okresu ich wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego. Jako cezurę czasową wskazano kluczowe współczesne zagrożenie mające wpływ na sprawność prowadzenia postępowania, tj. pandemię COVID-19. Analiza ta prowadzi do wniosku, że dotychczasowe rozwiązania są szczątkowe i brak jest podejścia systemowego. Tym samym postępowanie karne pod względem elektronizacji znacząco odbiega od procedury cywilnej, gdzie reforma została rozpoczęta zdecydowanie wcześniej i miała szerszy zakres. W artykule wskazano na bariery, które mogą wpływać na spowolnienie albo zaniechanie wdrażania elektronizacji postępowania karnego, w tym bariery natury prawnej, natury i psychologicznej. Odniesiono się także do możliwości pokonania powyższych barier. W oparciu o dokonane analizy, Autor sformułował trzy kroki (etapy) elektronizacji postępowania karnego, wskazując na: krok pierwszy – elektronizacja czynności karnoprosesowych; krok drugi – elektronizacja rozprawy, posiedzeń i czynności dowodowych; krok trzeci – elektroniczne postępowanie nakazowe. Wskazane zostały także powiązania pomiędzy poszczególnymi etapami oraz kluczowe przesłanki, od których uzależniono skuteczność i szybkość wdrożenia na każdym ze sformułowanych etapów.

Słowa kluczowe: doręczenia, protokół, wideokonferencja, postępowanie zdalne

Directions of Effective Electronicisation of the Criminal Process

Abstract

The article deals with the subject of electronicisation of criminal proceedings. The author aims to present the current solutions and their practical functioning, taking into account the period of their introduction to the Code of Criminal Procedure. The key contemporary threat affecting the efficiency of the procedure, i.e. the COVID-19 pandemic, was indicated as the time turning point. This analysis leads to the conclusion that the existing solutions are rudimentary and there is no systemic approach. Thus, in terms of digitization, criminal proceedings differ significantly from the civil procedure, where the reform was launched much earlier and had a wider scope. The article indicates barriers that may slow down or abandon the implementation of electronicisation of criminal proceedings, including barriers of a legal, training and psychological nature. The possibility of overcoming the above barriers was also referred to. Based on the analyzes, the author formulated three steps (stages) of digitization of criminal proceedings, pointing to:

the first step – digitization of criminal procedure activities; second step – electronicisation of hearings, hearings and evidentiary activities; third step – electronic order for payment. The links between the individual stages and the key reasons for the effectiveness and speed of implementation at each of the formulated stages were also indicated.

Keywords: service, protocol, videoconference, remote procedure

Information about Author: DR. JAKUB KOSOWSKI, Department of Criminal Procedure, Faculty of Law and Administration, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin; correspondence address: ul. Żywnego 6/48, 20-854 Lublin, Poland; e-mail: jakub.kosowski@mail.umcs.pl; <https://orcid.org/0000-0001-6888-5771>